

HET OBERUFER DRIEKONINGENSPEL

Kees Verhage

HET OBERRUFER DRIEKONINGENSPEL

*De kompagnie: de engel Gabriël, koning Melchior, koning Balthasar, koning Kaspar, page, Maria, Jozef, Viligratia, koning Herodes, Lakei, de hoofdman, de krijgsknecht, Kaiafas, Pilatus, Jonas, de duivel.
De Engel treedt naar voren en spreekt:*

ENGEL:

Ik treed hier binnen zonder spot
Een goe'n avond samen, geve u God,
Een goe'n avond en een gezegende tijd
Moge ons in Gods naam worden bereid.
Achtbare, zeer vroede goedgunstige Heren,
Ook deugdzame vrouwen en meisjes in alle ere.
'k Bid, laat het u niet verstoren
Een ogenblik ons aan te horen.
Wat wij hier brengen in deze zaal,
Is niet een zelfbedacht verhaal
Niet door ongelovigen uitgedacht
Maar uit de heilige schrift gebracht.
En wel over de wijzen uit de Oriënt,
Zoals een ieder die wel kent.
Zij zijn een verre tocht gegaan,
Zoals eike reiziger wel zal verstaan.
En toen zij kwamen voor Jeruzalem
Vroegen zij naar 't kind met luide stem.
Herodes, was daarover zeer ontdaan
Gaf aan zijn priesters te verstaan
De heil'ge schrift te bestuderen
Vraagt, wat men daaruit wel kan leren.
Als ge dit alles horen wil,
Luister dan, weest allen stil.
*De engel gaat bij de kompagnie zitten. De duivel
brengt een koningszetel en poetst die omstandig.
Daarna gaat de engel staan en gaat rechts van
de zetel terzijde staan.
De page gaat naar de koning en buigt. De koning
gaat naar zijn zetel; de page gaat met hem mee.*

MELCHIOR:

Mijn instrumenten, mijn gatterkompas
Kom page, breng dat alles ras.
Wat kan ik hiervan wel leren
Nu Zonne en Venus doen consamaneren.
Der hem'len gloria brengt bovendien.
Ginds blinkt een ster die nooit nog werd gezien.
Geen straalt zo schoon aan 't firmament,
Dez' ster is mij nog niet bekend.
En veraf kan zij geenszins staan.
Dat zegt ons iets bijzonders aan.
In 't midden zie 'k voorwaar een maagd,
Die klaar voor 't oog een kinde draagt.
Hoe glanst haar reine aangezicht,
De engel gaat met de ster over het toneel
Nog schoner dan het sterrenlicht.
En sneller langs de hemel ijlt,
Zo gaat het rond en nergens wijt,

En 't kind aan 's moeders borst gelegen,
Ik schouw, ik zie 't gestaag bewegen.
Nu page, roep de mathematicus
Dat hij ons dit wonder verklaart aldus,
Opdat we aan hem kunnen vragen,
Waarom dez' maagd een kind doet dragen.

PAGE:

Genadige koning, naar uw bevel en zonder dralen,
Zal ik de geleerde Viligratia halen.

MELCHIOR:

Viligratia, kunt ge me gindse sterre duiden?

VILIGRATIA:

Genadige koning, ik heb waarlijk niets horen
verluiden,
Maar ik de profeten consameneren,
Wat ik daaruit wel kan deduceren.
*Bladert in een groot boek, dat hij onder de arm
draagt.*
De profeet Jesaja spreekt, naar ik zie,
Met deze woorden een profetie:
In Bethleem wordt een kind geboren, kort na
dezen
Koning van hemel en aarde, Messias zal hij wezen.

MELCHIOR:

Wat de profeet ons daar voorziet,
Is reeds te Bethleem geschied.
Ik wil daarom met zorg bedenken,
Wat ik aan dat kind zal schenken.
Een somme gouds houd ik bereid,
Goud voegt eens konings majesteit,
Een koning van dez' aard en 't gans heelal;
Ik hoop dat hij mij hierom genadig wezen zal.
Kom page, zorg dat alles wordt bereid,
Voor deze reis te rechter tijd.
Viligratia, voert gij het regiment mij aan,
Tot deze reis zal zijn gedaan.

VILIGRATIA:

Genadige koning, naar gij wenst,
Zal ik bevelen het regiment. *(af)*
*Als koning Melchior weer zit, springt de duivel te
voorschijn, en rukt, plukt en poetst opnieuw aan de
koningsetel.*

BALTHASAR:

Mijn dienaren hebben de konde gebracht,
Dat er een wonder is geschied vannacht.
Een ster verscheen zo helder, rein en klaar,
Een jonkvrouw zag men daar voorwaar.
Een koning droeg zij, van der aard en 't gans
heelal,
Het past dat men Hem wierook offeren zal.
Een kindeke zo fijn en teer;
Zo'n wonder zag men nimmermeer!
Doet op de straten, en de wegen gaan,
Opdat ge het wonder zult gadeslaan,
Opdat ge waarlijk zult aanschouwen,
Wat mij bericht werd door mijn getrouwen.
O wonder, grootser dan ooit werd vernomen,
Is door de historie aan het licht gekomen:

Een jonkvrouw rein, moeder te zelfder tijd,
Haar kindeken: koning, arm en ook rijk!
Naar Bethlehem doet het gesternte ons wijzen,
Als zouden we samen daarheen reizen.
Toch kan ik het geheimenis nog niet doorgronden,
Al heb ik bij de wijzen duidelijk gevonden:
Zonder man geboren een kindeken,
Koning der Joden zal hij zijn!
Daarom zal ik opstaan, morgen met de dag
En zien of ik dat kindeken vinden mag.
*De duivel komt weer op, brengt de zetel in orde
voor koning Kaspar met zijn bekende streken.*

KASPAR:

O wonder groot, hoogste verheugenis,
Wij nu eenmaal de tijd gekomen is,
Dat de begeerde Messias is geboren,
Van ener maagde uitverkoren.
En zie het gesternte wil ons leren,
Dat wij dat teken respecteren.
Nu het ons de historia ontvouwt,
Door menigeen als dwaas beschouwt;
Die zullen blijven tulmineren,
Tot ze de waarheid zullen leren
Maar wat zal het geschenk en het offer zijn,
Daarmee het kind tevree mocht zijn?
Daar hij een koning is der aard en 't gans heelal,
Is mijn' de gave die ik schenken zal;
zulk offer zal ik het kinde schenken,
En hoop, dat het mij zal gedenken.

KOMPAGNIE *houdt haar ommegang en zingt:*

Der Wijzen sterre blinkt ons klaar,
De hoogste koning moet voorwaar,
Op 't aardrijk zijn gekomen.
Ach Wijzen, goede Wijzen zegt,
De waarheid ons voor ogen legt
Vanwaar hebt gij 't vernomen?
Haastig, naarstig,
Ijlt van verre,
Met de sterre
Naar de oorden.
Waar de Koning der aard geboren.
*De engel staat weer op zijn plaats rechts.
De page haalt koning Melchior af, als de koning op
zijn zetel zit gaat de page naar voren en ziet de
beide andere koningen, die van hun plaats
opgestaan zijn; hij gaat terug en bericht:*

PAGE:

Genadige koning, aanzie die schare,
Wie kan hun komst naar hier verklaren.
't Schijnt dat hen ook een koning leidt,
Zodis gij ons regeert in majesteit.

MELCHIOR:

Dan zullen we hier blijven staan;
Zie reeds komt daar hun hofstoet aan.
*De beide koningen komen op koning Melchior toe.
Kaspar rechts, Baltasar links.*

MELCHIOR:

Gij goede Heren, weest gegroet,

Waarheen staan uw hart, zin en gemoed?

BALTHASAR:

Weest gij gegroet en al die met u gaan,
Waarheen gaat gij wel met zo'n karavaan?

MELCHIOR:

Hebt dank gij Heren, wilt verstaan,
Dat wij naar Jeruzalem opgaan.
De drie koningen buigen.

KASPAR:

Zo 't u belieft, zeg mij voorwaar,
Wien zoekt gij in die stede daar?

MELCHIOR:

Bij Jesaja vindt men klaar beschreven,
Dat een schoon en arm kind het levens,
licht te Bethlehem aanschouwen zal.
Die koning is der aard en 't gans heelal.
Door de ster komt wordt het nu openbaar.
Hoe wonderlijk het is geschied voorwaar:
Eén dezer dagen, kort te voren,
Is reeds dat kindeke geboren.

BALTHASAR:

Met waarheid mag ik zeggen, is het al gelijk
Toegegaan in mijn koninkrijk.
Een sterre zag men langs de hemel gaan,
Daar men een maagd met een kind zag staan.
Komt het nu eindelijk aan de lichten dag,
't Geen bij de heidelen verborgen lag?

KASPAR:

Hetzelice heeit mij op de baan gebracht,
Hetgeen men alom een wonder acht.
Dat willen we zoeken net al ons begeron,
Geen moeite kan ons de weg doen keren.
*Tijdens Melchior's woorden, loopt de engel om de
koningen heen.*

MELCHIOR:

Maar nu ik de sterre zie verdwijnen
Die ons tot hier de weg deed schijnen,
En wij langs deze onbekende straten,
Ous nergens meer op kunnen verlaten,
Omdat wij vreemden zijn in dit gebied
Beëindigen we de reis toch niet,
Maar gaan we naar Jeruzalem,
Verkondigen alom met luider stem,
Al wat wij hebben woderwaren,
Opdat men ons daar meer verklare.
*De page is intussen gaan zitten.
De drie Koningen singen, door de engel
voorgegaan.*

DE DRIE KONINGEN:

Drie koningen trekken, de sterre vooraan
Tot Bethlehem is er de sterre gegaan,
'Tot boven de stal, tot boven de stal,
Daar bleve de sterre stil staan.
De kompagnie sluit aan en allen zingen:

KOMPAGNIE:

De wijzen met de lichte ster
Al uit het Morgenland zo ver,
Gekomen voor Jeruzalems stad

Toen Christus reeds geboren was,
Vraagden aan ieder frank en vrij,
Waar die nieuwe koning geboren zij,
Zo de schriften het hebben bericht,
Zij zouden hen zeggen waar hij ligt.
*Als de kompagnie zit springt de duivel op en brengt
de koningszetel weg. Dan schuift hij met veel
misbaar de troon van herodes op het toneel en
poetst die grondig. Samen met Herodes gaan de
engel en de drie Koningen staan voor hun plaats.*

HERODES:

Ben ik pas goed op iemand kwaad,
Geloof, dat hem het slecht vergaat!
In mijn rijk heeft de Joodse raad,
Werelds, en geestelijk magistraat,
Verordonneerd, eens en vooral,
Dat ik hier koning wezen zal.
Heden zal ik rechtspraak houden,
Spreken met jongen en met ouden,
Die zullen komen allemaal,
Tot mij in mijnen koningszaal,
Waar ik nu wacht, totdat het zal beginnen.
Er wordt geklopt, lakei ga zien laat ze binnen.

LAKEL:

Genadige koning, een schare vreemde mensen,
Komt hier op aan, ik weet niet wat ze wensen.
Heren en koningen zie ik overal,
Prachtige kleren hebben ze aan.
Vol statie komen ze hierheen gegaan.

HERODES:

Vraag hen van waar zij komen,
En wat ze zich hebben voorgenomen.

LAKEL tot de koningen:

Gij Heren, mijn koninklijke majesteit
Mocht weten waarom gij hier gekomen zijt,
Van wie ge afstamt, uit welk vreemd land vandaan
Gij zijt gekomen, om tot ons te gaan.

MELCHIOR:

Van koninklijke bloede zijn wij al drie te saam,
Twee onzer uit Scheba, één uit het Morenland
vandaan.
Wij zouden uw koning dankbaar wezen,
Als hij ons voorts belet wil geven.

LAKEL tot Herodes:

Van koninklijke bloede zijn zij al te saam,
Twee hunner uit Scheba, één uit het Morenland
vandaan.
Zij zouden mijn koning dankbaar wezen
Als hij hen voorts belet wil geven.

HERODES:

Laat ze binnen allemaal,
Tot mij, in mijnen koningszaal.

LAKEL tot de koningen:

Mijn genadig heer koning, laat door mij zeggen,
Dat gij welkom zijt, om uw wens voor te leggen.

HERODES:

Weest welkom heren, wat is er op handen,
Dat gij tot mij komt uit verre landen?

KASPAR:

Zijne hoogheid vergeeft het ons wel,
Indien ik in het kort vertel
Dat in Scheba, vanwaar wij komen,
Een wonderlijke ster is waargenomen,
Waarin een jonkvrouw een kind doet dragen
Merk wel, waarvan wij u gewagen!
Daardoor hebben wij 't eerst vernomen
Dat de Messias is gekomen.
Als koning is hij geboren op aarde,
Hem dienen de Joodse legerscharen,
Hem zoeken wij uit alle macht,
Dat heeft ons op dez' reis gebracht.

HERODES voor zich uit:

Wat, hier te lande is dat geschied?
Vreemden bekend en aan mij niet?
tot de koningen:
Reist dan naar Bethlehem, mag 'k u
verzoeken,
Dat kinde moet gij hier niet zoeken.
Maar als gij het daar ter stede zult vinden,
Aanbeden, vereert zult hebben dat kinde,
Verkondig dat aan mij, gij heren, snel,
Want als eerste mocht ik wel,
Naar dat kinde henen reizen,
Gelijk gij begeert, het eer bewijzen.
Doe dat heren, te mijner gerief,
Het kind aanbidden, was mij lief.

KASPAR:

Uw' edelheid, als wij dat kinde hebben gevonden,
Dan keren we terug, om het u te verkonden.
*De koningen buigen. De engel gaat voor ze uit op
het toneel en gaat rechts aan de andere kant
staan.*

MELCHIOR:

Nu welaan,
Wij gaan weer van Jeruzalem vandaan.

BALTHASAR:

Zie aan, de sterre gaat ons tevoren,
Waardoor wij in het Morgenland,
Voor 't eerst van 't kindje mochten horen.
*De koningen gaan naar de engel, die hen op hun
plaats brengt.*

HERODES tot de lakei:

Dat bericht heeft mij niet weinig ontzet,
Ik ben slechts op deze troon gezet.
Vooruit lakei, van de schriftgeleerden wil ik horen,
Waar die nieuwe koning zal worden geboren.
Hem dienen de Joodse legerscharen!
Dat moet mij dan maar eens verklaren.

LAKEL:

Genadige koning, ik begrijp uw bevel;
Uit heel uw koninkrijk zal ik snel,
De godsgeleerden allemaal,
Laten komen tot uw koningszaal.
De schriftgeleerden komen op.

KARAFAS:

Heer, ik Karafas, mijn eigenste lief,

Heer ik doe u geen ongerief.
Ik zal u zeggen al wat ik weet,
Ik zal u zeggen al wat ik weet,
Zo gij koninklijke majesteit,
Mij dat niet euvel duidt.

HERODES:

Spreek heer, het is u al vergeven:
Of 't mij bevalt is om het even.
Ik doe u heren niets ten kwade
En laat me gaarne door u raden.
Daarom ook, liet ik u komen.
Nu spreek. Wat hebt gij vernomen?

DE SCHRIFTOELEERDEN samen:

Genadige koning, het ligt klaar voor de hand:
In Bethlehem in 't Joodse land,
Zoals het duidelijk staat geschreven.
Door de psalmist ons is gegeven:
De zoon zal alle vijand verslaan,
Een ieder die tegen hem op zal staan.
Veel volk zal hem volgen op aarde
Zullen om zijnentwil gezegend worden!
Men zal hem noemen Immanuël,
Zo wordt duidelijk gevonden bij Ezechiël.
Want boter en honing zal hij eten,
Het goede verkiezen, het kwade vergeten.

HERODES:

Hoe kan en mag dit dan wel zijn:
Uit een maagde geboren een kindeken?

KAJAFAS:

Het zaad der vrouwe, zal de slange de kop
vermorzelen
En al het verlorene zal hij weder brengen.

HERODES:

Een machtige koning kwam tot mij,
En zonder schroom vermondde hij,
En zegt: te Bethlehem te hebben vernomen:
Er zij ons ten troost een verlosser gekomen!
Een ware koning, een herder goed,
Die ons al saam regeren moet.
Hierover wens ik zekerheid,
En dat ge mij de waarheid zegt.
Mijn rijk staat hier in groot gevaar.
Wat ik u zeg, is zeker waar.

KAJAFAS:

Heer, zo moet gij het niet verstaan,
Als zou uw rijk ten gronde gaan.
Als koning zal men hem wel eren,
Maar hij zal niet als vorst regeren.
De dood wacht hem ten leste als lot,
En zijn volk houden voor een spot.

HERODES:

Het was beter als men dat voorkwam,
En jong hem reeds het leven nam.

PILATUS:

Koninklijke majesteit, weest niet beducht,
En houdt u nog een weinig terug,
Tot die koninklijke heren,
Met berichten wederkeren.

HERODES:

Ik vrees dat het nieuws zich zal hebben verbreid,
In het Joodse land, in de tussentijd.
Omdat ik gisteren reeds heb vernomen,
Dat een engel tot herders in het veld is gekomen,
Die heeft verkondigd met zoveel woorden,
Dat er een nieuwe koning is geboren.
Zeg het, heer Kajafas, gij weet gewis,
Waar die koning geboren is,
Die de legerscharen zullen eren...
Wat zeggen daarvan uw profeteren?

JONAS:

Alle profeten doen ons leren:
Christus de Koning is uitverkoren,
In Bethlehem zal hij worden geboren,

SCHRIFTOELEERDEN samen, zeer luid:

De stad die in Judea ligt,
Daarvan doen de profeten bericht.

HERODES:

Wees stil...!
Ik hoorde wat ik weten wil.
Verdwijnt! Ge hebt genoeg gezegd,
Ik breng dat alles zell terecht.
De schriftgeleerden gaan buigend en struikelend af.

Ja, ik overweeg naar zin en gemoed,
Hoe ik vergeten kan dat kinde zijn bloed.

DUIVEL van achter het toneel:

Hi... hi... hi... he... he... heee!

HERODES:

Zo lacht de duivel in de hel.
Bespot hij mij, die kwa' gezelt?
Moet ik dan komen in zulk een nood?
Dan was 't me liever, ik lag er reeds dood.
Wat moet gedaan, wat moet gezegd,
Spreekt men nu over mij al recht?
Verliezen moet ik nog voor mijn ende;
Moet ik komen in zulk een nood en ellende?
Mijn koningskroon worat mij ontnomen
En 'k weet niet hoe ik 't moet voorkomen.
Wil er mij dan niemand helpen,
Of 't geesten zijn, trollen, elfen.
Ik zweer aan elk een dure eed,
Die mij nog te verlossen weet.
Is er dan niemand, niemand daar,
Die uitkomst geeft in dit gevaar,
O wee, o wee, mij bij wil staan?

DUIVEL springt te voorschijn:

Jij hier, jij daar? Wat scheelt er aan?
Ik blijf bij je ten allen tijd,
Zeg op wat is de zwaarigheid,
Dat je je nood klaagt tot in mijn rijken?

HERODES:

Van angsten zou ik nog bezwijken.
Omdat er een nieuwe koning is geboren,
Over het Joodse land is uitverkoren:
Waar moet ik arme duivel heen?

DUIVEL:

Psssst!
Je bent niet meer alleen.
Ook duivels zijn elkander trouw,
Wees maar gerust, ik zal je gauw
Vertellen wat er moet gedaan.
Die nieuwe koning zal ons niet ontgaan:
Ik mag hem net zo graag als jij,
Vol gaarne schaf ik raad daarbij...
Vooruit, schiet op, wacht niet te lang!

HERODES:

Gezel, om een ding ben ik nog bang,
Als ik er twee, drie doe doorsteken,
Dan is het reeds vooraf bekeken,
Dat men mij met gelijke munt betaalt;
Er wordt door niemand recht gehaald,
Die aanzet tot zulk gruweldaad.

DUIVEL:

Ik zal je zeggen hoe het staat:
Wil je een duivel zijn, dan merk, dan merk:
Dat je je om vrouw nog kind erbarm,
Of ze nu rijk zijn, of ze zijn arm.
Geef je over aan je toorn,
Ontzie zelfs niet de ongebornen.
Ombrengen moet je alle knaapjes klein.
Die twee jaar, of daaronder zijn.

DUIVEL

Dan zal ik lachen in mijn vuist,
Gelijk de vos die een gansje muist.
Vooruit schiet op, wacht niet te lang

DUIVEL:

Ik vaar in de naam van Bix, Bax,
Tot mijn gezellen roet en rat.
*Het toneel wordt donker, als het licht weer opgaat
zit Herodes op zijn plaats bij de kompagnie, deze
staat op en zingt*

KOMPAGNIE

Met God zo willen w' ons liedeken doen klinken!
De kompagnie zet zich in beweging.
Deed nu Herodes dit woord vernemen,
Gedrieën zijn zij gegaan,
De ster blonk voor ze henen.
In Bethlehem bleve de sterre stil staan.

Geboren is in Bethlehem,
Ja hodie,
Dies juicht van 't jaar Jeruzalem,
Ja hodie, nu zingen wij
De moeder des Heren prijzen wij,
Al met haar Kindekein
Al met haar Kindekein
Christus de Heer wij prijzen Hem,
Met onze vreugdezang,
Met onze vreugdezang.

Hier ligt het in een kribbeken
Ja hodie.
Een kind welks rijk niet en einden zal,

Dies juicht van 't jaar Jeruzalem,
Ja hodie, nu zingen wij
De moeder des Heren prijzen wij,
Al met haar Kindekein
Al met haar Kindekein
Christus de Heer wij prijzen Hem,
Met onze vreugdezang,
Met onze vreugdezang.

Allen gaan zitten.

*De duivel schuift de troon van Herodes weg
en gaat zitten. De page zet het krukje voor Maria
neer, wat rechts van het midden. Josef en Maria
nemen hun plaats in; nu gaan de engel en de
koningen staan.
De engel gaat weer rechts voor staan. Dan gaan
de koningen op weg.*

KASPAR:

Wij bidden u, o Heer,
Verlaat ons nimmermeer!
Verlicht onze ogen in de nood,
Dat wij niet ontslapen in de dood.
Geleid ons Heer, op rechte baan,
Dat wij niet zouden dwalen gaan,
Leer ons trouw aan uw woord te zijn.

MELCHIOR:

Hier zijn twee wegen, welke zou de goede zijn?
*Bij deze woorden gaat de engel bij Jozef en Maria
staan.*

BALTHASAR:

Ziet, hier doet de sterre stille staan,
Laat ons tot het Kind, in de stalle gaan.
God moog' u groeten, o jonkvrouw leer.
Ligt het Kind dat wij zoeken hier ter neer?

MARIA zingt:

Hier ligt die gij zoekt, goe heren mijn,
Gewonden in povere windselen.
De koningen gaan weer naar links.

MELCHIOR:

Nu welaan!
Opgedaan onze geschenken en offer,
Wierook, mirre en het rode goud.

*De page komt om hun tsaven mee te nemen;
daarop brengt hij de koningen hun offerande. De
page gaat terzijde en houdt de staven van de
koningen vast.*

MELCHIOR zingt:

Psallite unigenito
Christo, dei Filio,
Psallite redemptori,
Domino puerulo
Jacenti in praesepio.

BALTHASAR zingt:

Wie onzer zal de eerste zijn?

KASPAR:

Dat past de oudste naar ik vind,
Gaaf gij ons voor, het eerst tot 't Kind.

Wij volgen graag, van ganser harte.

BALTHASAR:

De eer komt hem toe die ze past.

MELCHIOR:

Aan ere is 't mij niet gelegen,
Ik ga tot het kind in Godes naam,
Het nieuwe jaar zal ik brengen gaan.

MELCHIOR knielt:

Wees gegroet gij lief klein kind,
Geloofd zij God, dat ik U vind.
Een verre reis zijn wij gegaan,
En treffen U, o Kind hier aan.
Ik wil u offeren het rode goud
'k Bid dat ge me in gena behoudt.
Hebt gij het kinde hoog in eer tezamen,
Brengt 't groot, getrouw in Godes Name.
Voorwaar gij zult het niet beklagen,
En neemt voor lief mijn luttel' gave.

KASPAR knielt:

O edel koning, o edel held,
Hoe arm zijt ge hier besteld.
Wie zou u zoeken in een stal?
Is dit uw edele koningszaal?
Een ster heeft mij tot u gebracht.
O koning, u zij alle macht.
Ik wil u roemen te aller stond,
U prijzen zeer met mijnen mond,
Uw lof op deze aard vermeren.
Edel held, 'k wil u vereren,
De vrucht mijns land, de mirre goed.
Nu bid ik dat gij mij behoed,
In Bethleem schoon en vermaard,
Dat ik in uwen naam verlaet.

BALTHASAR knielt:

Ook ik kom tot u, Koning teer,
O edel held, van hoge eer,
U begeer ik uit mijns harten kracht:
Een ster heeft mij tot u gebracht.
Neem aan mijn offer, de wierook goed,
Zoals men koningen schenken moet.
En kom ik vaker tot u Heer,
Wees mij dan genadig, immer weer.

JOZEF:

Mijn goede heren, mog' God u belonen,
Dat g' ons gezocht hebt in dez' arme woning.
Uw rijke gaven wilde schenken.
In liefde zal hij u gedenken,
Ons kindeken zo rijk en goed,
Door God, die u nu behoedt.

MARIA zingt:

Goe heren, van herten dank gezegd,
Voor uw gaven en voor uw schoon geschenk.
Wilt al het goede u geworden laten.
Wanneer ge verder gaat langs de straten.

KASPAR

Nu welan, goede Jozef mijn,
Bevolen zij u het Kindeke.
Geen moeite of vlijt aan hem ontzeg,

God de heer brengt alles terecht.

BALTHASAR:

Nu behoede u de almachtige God,
Voor kommer angst en alle nood.
De eeuwige Vader behoedt u voortaan.
Wees nu gegroet, wij moeten gaan.
*De drie koningen gaan weer naar voren. De page
brengt de staven. Dan zet hij de offeranden onder
de stoeien van Jozef en Maria.*

MELCHIOR:

Nu brengen we Herodes bericht,
En zeggen hem, waar het kindeken ligt.
Maar reeds heeft de avond het duister gebracht,
Laat ons hier rusten in de nacht.
De drie koningen knielen en zingen in hun slaap.

DE DRIE KONINGEN:

Ik lag in enen nacht en sliep
*De engel komt achter de koningen staan en
spreekt:*

ENGEL:

Gij heilige drie koningen, uit het morgenland,
Van God de Almachtige ben ik de gezant;
Opdat ik aan u openbaar,
Dat gij vermijden moet dit gevaar:
Gij zult de weg niet weder gaan,
Tot koning Herodes de tiran.
Want Herodes toornl heimelijk zonder maten,
God leide u huiswaarts langs andere straten.
De koningen worden wakker en spreken:

MELCHIOR:

Een wonderlijke droom heb ik vernomen,
Als was er een engel tot mij gekomen,
Die ons raadde niet naar Herodes te gaan;
Langs andere wegen gaan wij hiervandaan.
Want Herodes draagt in zijn gemoed,
Dat hij vergieten zou, het kinde zijn bloed.

BALTHASAR:

Datzelfde heb ik ook vernomen,
Van de engel in de nacht gekomen.
Herodes draagt in hart en zin,
Dat hij vergieten zou het bloed van het kind.
Herodes is dit uw boos begeren,
Zo wachten we ons tot u weer te keren.

DE DRIE KONINGEN zingen:

*De engel brengt hen weer naar hun plaats
Balthasar koning, daalt van de berg neder,
Daar hij dat kindeken vinden dede.
Ja alzo vinden dede, ja dede.
De engel gaat bij Jozef en Maria staan*

ENGEL:

Jozef, Jozef, godvruchtig man,
Hoor naar mij, ik zeg u aan,
Van Gode die mij tot u zond:
Maria neem met u terstond,
En ook het kinde hoog geëerd.
Vlucht naar Egypte onverveerd.
En keer niet naar Judea weer,
Tot ik u roep door God de Heer.

JOZEF:

Ach, waar moeten we henen in de nacht,
Wie heeft ons zulk ellend gebracht?
Hoe komen we in 't Egypteland,
De weg daarheen zo onbekend,
Door wilde dieren, vol gevaar,
En rovers die er zijn aldaar.
Het is zo'n vres'lijk verre reis.

MARIA zingt:

God zal onze leidsman zijn,
Zal ons voeren op rechte straten,
Zal ons nimmermeer verlaten,
Die zijn engel zenden zal,
Zal regeren overal.
Daarom sta op van zorg bevrijd,
En maak het ezeltje bereid.

JOZEF:

O dierbaar huis, in Godes naam,
Nu wij toch eenmaal moeten gaan,
Moet ik u laten naar Zijn woord,
Zoals naar 't eerst gebod behoort.

MARIA zingt:

Adee, adee, nu trekken wij tesam
Om naar het ver Egypteland te gaan.
Adee, adee.

*Jozef en Maria gaan weer zitten. De page brengt
het krukje weg.
De duivel schuift de troon van Herodes op, zet een
bankje achter de troon voor de engel en legt een
geidbuidel in de troon.
Herodes komt met de lakei op.*

HERODES:

Ofschoon ik mij had voorgenomen,
Dat ik die wijzen, teruggekomen,
Rijkelijk bedenken zou,
Met listigheid en kwade trouw,
Net als die nieuwe koning daar,
Komt het mij toch in 't hart voorwaar,
Dat ik door die lieden ben bedrogen,
Dat zij me hebben voorgelogen.
Nu vrees ik toch, met wreed ontzetten,
Dat mijn koninkrijk niet is te redden,
Dat het met mij is afgelopen.
Verstandig zijn is nu geboden,
Als ik mij hierin wil begeven,
En alles nog wil overleven.
Nu denk ik dit en dan weer dat,
Alsof ik hem reeds te pakken had,
Die nieuwe koning, en ik bedenk,
Wat ik gereed houd als geschenk.
Ik doe het listig en subtiel,
Zoals de vos in 't jagersstiel,
Zijn spel speelt met een vette hen,
Dan voelt hij zich ook opperbest:
Als de kat die met een muis wil vrijen,
Zo ga ik met hem bakkeleien

.....

Zeer plots valt me waarachtig in,
Hoe ik verschalk dat kleine kind.
Mijn leger werp ik in de strijd,
Vermoord die kleintjes zonder spijt.
Daarmee durf ik het wel wagen:
Alle jongetjes moeten doodgeslagen:
Wat kunnen mij die moeders schelen,
Hun dwaas geschrei uit schorre kelen:
Als ik mijn rijk maar kan behouden,
Niet plots het einde komen zoude.
*Maria is bij Herodes woorden gaan staan, loopt
langzaam op de achtergrond over het toneel, komt
dan naar voren, langs Herodes en gaat weer naar
haar plaats.*

MARIA zingt:

Genadige koning, gedenk aan barmhartigheid,
Dat gij eenmaal niet rouwig zijt,
Zo gij vergiet, der onschuldigen bloed,
Bedenk, genadige koning, wat gij doet.

HERODES:

Verdwijf jij dwaze moeder, van de straat,
Je weet niet eens waarom het gaat.
Mijn heerschappij wordt me ontnomen,
Als ik dit onheil niet kan voorkomen.
Kon jij mij hier de wet voorschrijven?
Van een koning zal men verre blijven!
Gij knechten, hebt nu mijn bevel verstaan,
En weet wat er nu moet gedaan.
Hier is het koninklijk mandaat,
Waarin het al beschreven staat,
Op alle hoeken kondigt het af.
De overtreder wordt gestraft!

HOOFDMAN leest het mandaat voor:

Zijne koninklijke majesteit,
Ons door een gestreng mandaat bevolen heeft:
O' te brengen alle knaapjes klein,
Die twee jaar of daaronder zijn.
Hier helpt ook niemand geld of goed,
Des konings woord zal uitgevoerd!
Wie dit gebod zal wederstreven,
Zal het kosten, have, goed en ook zijn leven.
Judas komt naar Herodes en spreekt wanhopig:

JUDAS:

O wee, O wee! Het scherpe mandaat,
Des konings, over ons leven gaat!
Mag hij de kindekes staan naar het leven?
Wat zal dat pijn en geweeklaag geven!

HERODES:

Brengt hem in 't gevang met spoed,
Opdat hij met de dood dit boet.

HOOFDMAN:

Ij booswicht, wil je de koning weerstreven?
Dat zal je kosten have, goed en je leven.
Is het niet beter, dat die kindertjes sterven,
Dan dat we al tezamen verderven?
*De hoofdman legt zijn zwaard in Jonas' hals en
voert hem weg.*

Het wordt donker; men hoort Jonas jammerlijk schreeuwen. Dan wordt het weer licht.

HERODES:

Schiet op, lakei, ontbied bij mij,
Mijn hoofdman, trouw en toegewijd.
De hoofdman komt met de krijgsknecht.

HERODES tot de hoofdman:

Neemt er dit zwaard hoofdman en ziet aan:
Zwaar bewapend, vierduizend man.
Over de bergen zult ge trekken,
Laat alle kinderen verrekken!
Laat je niet omkopen met goud of goed,
Dat kost je je leven, begrijp dat goed!
Dood de kinderen, alle gelijk,
Of ze nu jong zijn, arm of rijk.
Dubbel soldij zal ik u schenken,
U met het rode goud bedenken.

HOOFDMAN:

Wat uw koninklijke majesteit,
Mij aldus bevolen heeft,
Heb ik met vreugde aangehoord,
En ook begrepen, woord voor woord.
Ik zal 't volbrengen naar hoogste eer,
Dat zweer ik u, mijn vorst en Heer.
Wat mij het hart, mijn ziel aangaat,
Doen zij verlangen naar zulk een daad.
Ik wilde wel, dat ze hier reeds waren;
Ik zou mijn krachten niet lang sparen, nee!
Alle kinderen werden vermoord,
Met dit zwaard, naar 's konings woord!
Ik voel pas vreugd in 't harte komen,
Wanneer ik het bloed, zo rood, zie stromen,
Zoals men op een bruiloft ook verwacht,
Dat men er koeien en kalveren slacht!
Welaan; ik ga en ben bereid,
Om 't woord van uwe majesteit,
Naar beste weten te volbrengen.
Lakei, kom mee, en help er bij.

LAKEI:

Ja heer, nu 't moet, wil ik wel houwen en ook steken,
Zo veel ik kan, als ze maar niet in mij steken!

HOOFDMAN:

Ik zie een stel boeven en hun soort,
Die zullen wel trek hebben in zulk een moord.
Welaan, heer koning, heb goede moed,
Wij zullen vergieten, dat kinde zijn bloed.
Donker. De kompagnie staat op en ziet gespannen uit naar de krijgslieden. Als ze komen, gaat de kompagnie weer zitten.
De krijgsknecht en de lakei hebben een zwart popje in de hand.

HOOFDMAN:

Majesteit sla acht op mijn woord:
Honderdduizend vierenveertig, en acht!
Heb ik met eigen handen omgebracht.
Welaan heer koning heb goede moed,
Wij hebben vergoten, dat kinde zijn bloed.

KRIJGSKNECHT:

Tachtigduizend is mijn getal,
Die ik bracht om het leven, overal.
Deze heb ik het laatst gepakt,
En wip, zijn kop er af gehakt.
Werpt zijn popje voor Herodes

LAKEI:

Zie hier koninklijke majesteit,
Ook ik heb me aan mijn taak gewijd.
Tweeduizend heb ik er omgebracht,
En deze aan zijn moeders borst gesnapt.
Werpt ook zijn popje voor Herodes

HERODES:

Heb dank gij knechten, al drie gelijk,
Ik schenk jullie mijn halve rijk.
Alle drie af. De duivel komt met een zwarte duivelspop in de hand.

DEUVEL:

Genadige koning, ik ben ook weerom gekomen,
Heb ook mijn kindertjes meegenomen.
Deze had zichzelf vergeten,
Door uit mijn zak, de braadworst te vreten,
En voor 'ie toe was aan het brood,
Sloeg ik hem neer, lag 'ie morsdood.
De hoofdman, krijgsknecht en de lakei komen terug.

HOOFDMAN:

Koninklijke majesteit, we deden wat we konden,
De nieuw geboren koning hebben we niet gevonden.
Stad en land hebben we afgezocht,
Waar of die koning wezen mocht.
Doch alle knaapjes klein,
Van twee jaar en die daar onder zijn,
Hebben we, naar uw woord, omgebracht.
Ik meen, uw opdracht is volbracht.

HERODES:

Daar gij het kind niet hebt gedood,
Staat vast, dat hij mijn rijk ontvlood.
Nu is het snel met mij gedaan:
Een nieuwe God is opgestaan.
Zelf wil ik zien waar ik hem kan vinden.
Aï, kon ik hem in Bethlehem in de stalle vinden!
Ach ooo ...ach!
Ik voel me, ach, zo zwak!

LAKEI:

Een appel en een mes, brengt snel.
't Is voor mijn heer, hij is niet wel.
De duivel brengt het. Hoofdman en krijgsknecht af
De engel gaat achter Herodes staan en laat de ster zinken. In de andere hand draagt de engel een vlammenkroon.

ENGEL:

Herodes, Herodes, gij snode tiran,
Wat deden d' onnozele kindkjes u aan,
Dat gij ze om deed brengen?
Wacht de dood zal je nu omringen!

HERODES

Welk helle gloed heeft mij omgeven,
Ach, afgelopen is mijn leven.
Vooruit lakei, ontbiedt bij mij,
Mijn hoofdman trouw en toegewijd.
De hoofdman en de krijgsknecht komen.

HERODES:

Zie hier hoofdman, neem dit geschenk,
't Laatste waarmee ik u bedenk.
Het tijdelijke heeft mijn ziel genomen,
Nadat de duivel was gekomen.
Nu vaar ik heen, in Abrahams hof.

ENGEL:

Gij duivelsmachten, wacht hem op,
En voert hem mee, naar jullie nest,
Die steeds je dienaar is geweest.
En kleed hem als een koning schoon,
En zet hem op de hellekroon.

HOOFDMAN, LAKEI, KRIJGSKNECHT SAMEN:

Wat baat de hoge troon,
Wat scepter en de kroon,
Scepter en regeringsmacht,
Het wordt om niet ten eind gebracht. (af)
De duivel komt op.

DUIVEL:

Kruip nu Joostje, kruip nu.
De zure melk heb je opgezopen,
En de vette room die liet je lopen.

HERODES:

O duivel, laat me langer leven,
Een span zwarte ossen zal ik u geven.

DUIVEL:

Nee, o nee,
Jou wil ik alleen!

HERODES:

O duivel, laat mij langer leven,
Een span zwarte rossen zal ik u geven!

DUIVEL:

Nee, o nee, jou wil ik alleen!

HERODES:

O duivel, laat mij langer leven,
Mijn halve rijk zal ik u geven.

DUIVEL:

Ach, dat wordt een fraaie strijd.
Van ons ben je in eeuwigheid.
Er reizen er wel meer, met het helleveer;
Niet alleen gij heer!
Wacht, eens effe kijken
Of ik je ook kan tillen.
De duivel springt om de troon, pakt herodes bij de kraag en trekt hem bij zijn laatste woorden van de troon.
Span ik aan een paar ratten,
Span ik aan een paar katten,
Span ik aan een muizenpaar:
Trekken duivels, hem ter helle vaar!
Gaat af met de schreuwende Herodes, terwijl het donker wordt.

HOOFDMAN na een pauze:

Ach, wat heeft mijn heer koning bedreven,
Dat hij de kindertjes stond naar het leven.
Ach, had ik het tevoor bedacht,
Ik had ze gewis niet omgebracht.

.....

Ach, wat kan ik nog verlangen,
Dan aan de hoogste boom te hangen.
Ach, waar kan ik meer op hopen,
Dan het water in te lopen.
Maar ik wil mij aan mijn heer koning wreken,
En zal me, met dit zwaard doorsteken.
Zinkt op de troon neer. Donker.
De Kompagnie staat op, stelt zich op en zingen, rondgaande door de zaal.

DE KOMPAGNIE

Wilt zingen en jubileren,
Christus de Messias,
Die de wereld doet regeren,
Is een zoon Mariae
En leidt in een krebbeken
Bij het osje en 't ezelken.
Suja, suja, suja, suja kindeken.
Gij zijt mijn, ik ben dijn.
Juicht nu, springt nu.
Klinkt en zingt nu
Hodie, hodie, hodie
Is geboren Christus
Zone Mariae
En heeft van ons afgenomen
Alle wee, alle wee, alle wee.
Helpt ons spoedig tot u komen,
Helpt ons spoedig tot u komen.
O Christe, o Christe!

De kompagnie gaat in een halve kring op het toneel staan.
Als de engel bedankt heeft, komen ze naar voren en buigen ze.

ENGEL:

Achtbare, wijze, goedgunstige Heren,
Ook deugdzaame vrouwen en meisjes in alle ere.
Wil het ons niet euvel duiden,
Wat wij hier speelden voor u luden.
Wil ons van onze fouten kwijten,
En onze onkunde het al verwijten,
Als we u 't gemoed verstoorden,
De goede smaak uit 't oog verloren;
Houdt gij het best' in uw gedacht,
Zo wensen we u van God Almachtig
Een goede nacht.

Vertaling Kees Verhage - 1986-1998
uit: Die Oberufer Spiele, Dornach 1981